

DE BEWUSTE AAP

DE BEWUSTE AAP

De memoires van Sindai

Bernard Ferwerda

© 2020 B. Ferwerda/ Uitgeverij U2pi

Titel: De bewuste aap

Auteur: Bernard Ferwerda

Uitgeverij U2pi BV, Den Haag

Website uitgever: www.jouwboek.nl

Druk: JouwBoekdrukkerij.nl

ISBN: 978 90 8759 996 6

NUR: 320

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Hoofdstuk 1

Nu de tijd nadert dat mijn geest zich meer en meer uit zijn aardse opbouw begint te los te maken, ervaar ik de drang mijn levensverhaal, als geestelijk bloed, uit de pen te laten vloeien, omdat ik, net als ieder ander, een ontloken mysterie bent. Ook al wennen we aan onszelf en lijkt onze aanwezigheid op den duur een natuurlijk gegeven, er komt een moment dat het niet-zijn zich aandient, waarop wij ons naar de spiegel van ons ontstaan keren.

Mijn geboorte betrof een dubbel ter wereld komen. Mijn lichamelijke geboorte voltrok zich in het Afrikaanse oerwoud en mijn geestelijke in het laboratorium van professor Allewinde, een cum laude afgestudeerde biogenetisch en kernfysicus. Zijn proefschrift behandelde een onderzoek naar de elementen (DNA sporen) die in de evolutie tot de geestelijke ontwikkeling van de mens hadden geleid. De ondertitel luidde: “de geest is in principe een formule”, die hij op mij heeft toegepast.

Hij koos daarnaast voor een studie scheepsbouw met als specialisatie atoomonderzeeërs, daartoe aangezet door zijn militaristische schoonmoeder. ‘Zo maak je je nuttig voor volk en vaderland!’

Het moet gezegd worden dat wie later met hem samenwerkte, zijn kennis en inzicht roemde.

Wat beweegt wetenschappers in het algemeen? Gedragen ze zich niet als de moderne bouwers van een nieuw Babel? Mij werd later duidelijk dat het huis van kennis gedragen wordt door de menselijke geest met haar lichte en donkere kanten.

Het kwaad leek mij het grootste raadsel tijdens mijn vergeestelijking. Hoe bij kennis-zijnde mensen zich sluiks in zijn rivier begaven om als wrakhout te eindigen op de oevers. Zelfs Allewinde leek zich niet aan die zuigkracht te kunnen ontwor-

stelen. Zijn verhalen over de toepassingen van kernenergie bij militaire projecten deden mijn apenbaren recht overeind rijzen. De berekeningen van aantallen slachtoffers deden mij terugverlangen naar mijn aap-zijn.

Dan lachte hij.

‘Jij bent mijn achterdeurtje.’ Ik gebaarde dat dit nooit open leek te mogen gaan.

‘Wanneer de tijd daar gunstig voor is,’ beloofde hij mij.

Gunstig voor hem, maar voor mij leken andere maatstaven te gelden.

Tijdens mijn groei werd ik me steeds meer bewust in een door mensen gedomineerde wereld te leven, met Aardbewoners, die uit hebzucht al zoveel natuur hadden verwoest, die gedurende miljarden jaren zo zorgvuldig was opgebouwd.

Gelijk knaagdieren knabbelde zij aan mijn geboortegrond, het Afrikaanse oerwoud, waar mijn moeder, een fiere vrouwtjeschimpansee, mij op haar rug onze leefwereld liet ontdekken met alle gevaren, die bij dat groene gebied hoorden. Bij haar voelde ik me veilig.

Mijn vader zorgde als leider voor orde en rust in de apengroep. Daarnaast hield hij zich samen met zijn vrienden bezig met het versieren van vrouwtjesapen. Een enkele maal lukte het mij hem tot een stoeipartij over te halen, die meestal op één vrolijke apenbende uitliep.

Het was een zorgeloze tijd, mijn eerste levensmaanden in de chimpanseewereld.

Ik zou me verder natuurlijk ontwikkeld hebben, als niet op die ene rampzalige dag mijn moeder werd gedood en ik als weerloos angstig jong aapje in een getraliede kist werd gestopt. De horror beelden van die onvoorziene ontmoeting met het roofdier mens staan mij nog helder voor ogen. Noch ik, noch mijn moeder hadden hem dichterbij horen sluipen, noch hadden wij zijn geur opgesnoven. Zich veilig wanend dutte mijn

moeder met mij vastgeklemd aan haar borst in een oksel van een tak, hoog boven het dampige groene bladerentapijt. De onzichtbare vijand schoof als een dreigend onweer dichterbij, met de verborgen vuurflits in zijn geweer. Zijn geofende ogen spiedde als een roofdier door het bladerdak en tastten de hoge boomkruinen af. Hoe hij ons ontdekt heeft? Misschien zag hij haar zich met haar buik naar de stam toe draaien, waardoor haar rug zich open en bloot als schietschijf toonde, waarin een voltreffer haar trof. In haar doodstrijd probeerde ze mij te redden, maar miste de tak waar ze naar toesprong. Tijdens haar tuimeling naar beneden draaide ze zich met een schrille kreet om en kwam met een klap op haar gewonde rug terecht, waarna het leven uit haar lichaam vloeide. In doodsangst omklemde ik minutenlang haar dode lichaam tot een donkere schaduw zich over ons heen boog en ik al schreeuwend van haar, ondanks mijn venijnige beten, werd losgerukt.

‘Moeder!’, krijste ik door het oerwoud, als de aloude oerkreet van het leven zelf. Half verdoofd werd ik in een getraliede kist gestopt, die de stroper op de rug naar een open plek meezeulde om daar in een kleine vrachtwagen te zetten, waar ik ontdekte één van de vele slachtoffers van deze stropersbende te zijn. Deze genadeloze roofdieren verkochten ons handjeklap aan een ander tweebeinig roofdier. Trillend van angst staarden wij naar dit vreemde wezen met zijn onverstaanbare geluiden en gebaren.

Deze onverzorgde opkoper stapelde ons in zijn houten kooien in een smerig stinkende opslagplaats op. Respectloos gooide hij de gestorven dieren op de binnenplaats op elkaar om hen met benzine te overgieten en in brand te steken. De oplaaiende vlammen met hun stinkende rookwolken veroorzaakten paniek bij de andere, waarvan een aantal in de loop der dagen stierven.

Ik probeerde te overleven door te fantaseren dat de zich over de binnenplaats schuivende warme zon mijn door het hoge gras bewegende moeder was.

Omdat het de opkoper niet lukte ons snel te verkopen, reageerde hij zich al scheldend en schoppend tegen onze kooien op ons af.

Soms treiterde hij ons met een stok door de tralies, waarop wij uit angst urine en ontlasting lieten lopen, wat zijn razernij enkel voedde. Wanneer een dier vermagerde of te lang onverkocht bleef, nam hij de kooi en kiepte deze boven de stromende rivier leeg of hij executeerde het slachtoffer op de binnenplaats. Dat lot bleef mij en twee andere chimpansees bespaard, omdat wij door een buitenlandse koper werden opgekocht. Na lange omzwervingen verkocht deze ons door aan de laboratoria van de wetenschapper Allewinde, die als een superintelligente octopus met zijn tentakels deze broedplaatsen van de vooruitgang omvatte. Weinigen daarbuiten wisten dat hij aan geheim project voor de marine werkte, waar hij zich onder andere met het ontwikkelen en verfijnen van nucleaire wapens bezighield. Als ik later mijn twijfels uitte aan zijn morele grenzen, verdedigde hij zich door te zeggen dat hij juist die met zijn onderzoeken beschermde.

Het blijft een feit dat uit zijn geestelijke kronkels mijn navelstreng van het bewustzijn is ontstaan. Het gaat boven mijn geestelijk vermogens uit om de gebruikte formules te onttrafelen, die er mede voor gezorgd hebben dat ik me van een gesloten dier tot een open dier kon ontwikkelen. Wel weet ik dat tijdens de overgang van de winter naar de lente een geïnjecteerd genen-serum bij mij het bewustzijn activeerde. Bij zijn opgewonden uitspraak, zoals ik die later in de verslagen en observaties teruglas, 'hier sterft de mens', waar ik nu 'en het dier' aan toevoeg.

In hun hoerastemming schijn ik huilend uit mijn verdoving te zijn ontwaakt. Mijn bewustzijn was als die van een pasgeboren menskind, wat Allewinde ertoe bracht mij voor de opvoeding bij zijn gezin onder te brengen.

Hoofdstuk 2

Het gezin bewoonde een villa met een schuilkelder, een huwelijkscadeau van de moeder van Allewindes vrouw. Zij en hun enig zoontje, dat regelmatig het bloed onder haar nagels vandaan haalde, zaten niet op mijn komst te wachten. ‘Wat moet ik met dit apenjong?’, sneerde ze vol onbegrip op onze eerste ontmoeting.

‘Zie hem als ons nieuwe kind, dat je samen met Jimmi gaat opvoeden,’ hield hij haar voor.

‘Een aapkind,’ schamperde ze. ‘Hoe kan die menselijke zaken worden bijgebracht? Maar goed, ik zal me aan mijn toezegging houden.’

Ik bleef voor haar een aap, waaraan geen menselijke eer was te behalen, laat staan in de geestelijke wereld van de mensen in te leiden, waarvan ik de wonderlijke verschijningsvorm in de loop van de tijd in hoogte en diepte probeerde te peilen.

Elke avond moest Allewinde zijn vrouw bevestigen dat het een experiment betrof, waar zij als generaalsdochter iets moois van kon maken. ‘Je vader zou trots op je zijn!’

‘Wat heeft mijn vader zaliger met een aap van doen?’, vroeg ze hem lichtgeraakt.

‘Niets, maar die wist ook van wanten,’ suste hij.

‘Goed,’ beloofde ze koel, ‘ik zal ermee doorgaan, alleen om jou te steunen.’ Ze tilde mij vervolgens op, terwijl Jimmi aan mijn achterpoten begon te trekken.

‘Wil je dat nalaten,’ gebod Allewinde boos. ‘Een grote jongen van tien weet dat dat pijn doet.’

‘Ik wil ook een aap zijn,’ begon hij te zeuren.

Nee, de opvoeding zou geen vrolijke aangelegenheid worden. Jimmi zag mij meer als een levend stuk speelgoed. We imiteer-

den elkaars gedrag van klauteren en stoeien. Trok Jimmi aan mijn haren, dan trok ik aan de zijne terug. Waar hij voor op zijn vingers werd getikt, werd ik hardhandig voor gestraft. Uit boosheid kon ik dan de planten uit de bloempotten rukken en door haar als een legertent ingerichte kamer smijten, waarop zij een tirade hield dat een aap in het oerwoud thuishoorde.

Halsstarrig bleef ik met mijn handen eten, ondanks al haar pogingen mij mes en vork te laten gebruiken. Ook mijn zelf in elkaar geflanste slaapnest van takken en bladeren uit de tuin was haar een doorn in het oog. Steeds opnieuw smeedt ze dat rare vieze geval, zoals zij het noemde, door het raam naar buiten.

‘Weg met die troep! Je zult een bed leren opmaken en daarin slapen’, stampvoette ze.

Uiteindelijk draaide ik elke avond mijn laken en deken in een soort slaapnest, dat ze mopperend elke ochtend weer uit elkaar trok.

Het aankleden leverde eveneens problemen op. Ik vertikte het om meer dan een broek te dragen.

Het lukte haar niet goed mij zindelijk te krijgen, waarop zij mij tenslotte met een vast schema als een hond buiten de deur zette.

‘Eerst poepen en plassen en dan mag je weer binnenkomen’, waarschuwde ze met opgestoken vinger.

Haar zontje knuffelde ze regelmatig, terwijl ik sporadisch een aai over mijn kop kreeg.

In de loop der jaren verslechterde de sfeer in huis. Allewinde hield zich Oost-Indisch doof voor al haar bezwaren en tegenwerpingen.

‘Het is jouw taak en verantwoordelijkheid in dit huis!’

‘Waarom ligt het alleen op mijn bordje?’, ruziede de vrouw verhit. ‘Mij met een aap opzadelen en dan van mij verwachten dat ik hem, ten koste van onze eigen zoon, opvoed.’

‘Zo’n vaart zal dat nu ook weer niet lopen’, relativeerde hij. ‘Het

is een verrijking voor hem.’

‘Ja, om apenstreken uit te halen’, sneerde ze. ‘Hoe zal hij ooit een goed soldaat kunnen worden, als hij geen gehoorzaamheid leert.’

‘Ik hoor je moeder spreken, maar kattenkwaad hoort nu eenmaal bij een opgroeiende jongen’, verdedigde Allewinde zich. ‘Wat als hij in de lamp hangt, als aan een parachute?’, daagde ze hem uit.

‘Goede oefening voor als hij later uit een vliegtuig moet springen’, lachte Allewinde, maar haar gezicht verstrakte.

‘Toe schat, zie de humor ervan in. Het gaat om mijn carrière.’

‘Jouw carrière, die je aan mijn geld en onze familie connecties met het leger te danken hebt’, herinnerde ze hem fijntjes. ‘Die ongedisciplineerde aap haalt je nog eens onderuit.’ Allewinde lachte. ‘Toe schat, jij denkt teveel in oorlogstaal.’

Zij begon hevig met haar hoofd te schudden.

‘We zullen zien, wie het laatst lacht.’ Hij vertrok en zij haalde haar gram op mij.

‘Zit er zaagsel in je kop? Ik zal je discipline bijbrengen.’ Ze trok mij aan mijn oor mee naar de badkamer en sloot me op. Pas uren later liet ze me weer vrij. Elke keer als ze mij zat was in die drie jaar dat ik bij het gezin woonde, sloot ze me daarin op. Totdat ik op een goede dag de kranen opendraaide en het sleutelgat dicht propte, om daarna hangend aan de douchestang het water over de badrand te laten stromen. Bij de eerste nattigheid in de hal begon ze aan de deur te rammelen.

‘Apenkop, draai die kranen dicht!’

Ik gaf geen soelaas en uiteindelijk moest de brandweer eraan te pas komen. Omdat de brandweerlieden mij voor een opwindbare pluche aap aanzagen, kreeg zij de volle laag.

‘Waar zat uw verstand om de kranen open te laten staan en de deur af te sluiten?’

‘Niet ik, maar die aap’, verweerde ze zich.

Maak dat je grootje wijs, zag je ze denken, waarna de heren vertrokken.

Die avond wachtte ze ziedend haar man op, die stoïcijns bleef onder haar relaas.

‘Het is die aap of ik eruit. Hoor je? Dat beest met zijn apenmanieren hoort hier niet thuis. Hij moet weg! Kijk, wat een waterschade en dat allemaal door jouw blindheid.’

‘Maak jij mij nu voor een blinde uit?’, riep hij met een knippering van zijn ogen.

‘Je weet best wat ik bedoel! Een aap blijft een aap. Punt uit! Zijn drie jaren ellende niet genoeg?’

‘Je had hem niet op moeten sluiten’, verweet hij haar. ‘Het beest heeft een traumatische jeugd achter de rug.’

‘Jeugd!’, gilte ze. ‘Hoor je wel wat je zegt. Het is een aap, geen Jimmi.’

Ze vluchtte, een zenuwinzinking nabij, met haar zoon naar haar moeders bunker, waar ze snikkend de aap uit de mouw liet komen, maar de kille generaalsweduwe liet zich niets wijsmaken.

‘Ik heb altijd al gezegd dat het onmogelijk is een aap succesvol als een mensenkind op te voeden. Het is alsof je de vijand in huis haalt. De mitrailleur erop!’

Haar dochter huilde in lange uithalen. ‘Jimmi gedraagt zich als een aap en ons huwelijk gaat er aan onder door.’ Maar de generaalsweduwe herinnerde haar fijntjes aan haar eigen rol in deze.

‘Jij hebt voor die eigengereide studiebol gekozen en betaald. Dus die laat je niet zomaar schieten. Dat moet je met overleg doen.’

‘Hoe bedoelt u?’, jammerde ze.

‘Je begint ermee dat je je man in het echtelijk bed van je af houdt. Geen polonaise, zolang hij die aap in huis houdt. Zo heb ik jouw vader ook in het gareel gehouden.’

‘Hoe bedoelt u?’

‘Zoals ik het zeg. Geen polonaise door je benen bij elkaar te houden, zolang die slapjanus niet toegeeft.’

‘Is dat niet chantage?’, hilde ze.

‘Je bent in oorlog!’, raaskalde haar moeder. ‘Dan is alles geoorloofd.’

‘Ik wil orde en rust in mijn gezin terug, moeder.’

‘Man en vrouw verschillen teveel om in vrede met elkaar te leven.’

‘Uw huwelijk mag dan zo in elkaar gezeten hebben, maar diep in mijn hart wil ik alleen die aap eruit en niet mijn man. Help me alstublieft!’

‘Hoe kan ik je helpen als je je vrouwelijke wapens niet inzet?’

Opnieuw pakte ze, verontwaardigd over zoveel moederlijk onbegrip, haar biezen.

‘Laat Jimmi hier!’, beval haar moeder. ‘Ik zal hem zijn apenstreken afleren.’

Zo kreeg arme Jimmy een weekje drillen aan zijn broek, waarin hij regelmatig stiekem naar het huisfront belde voor hulp.

‘Het spijt me, jongen, oma is de baas in haar eigen huis.’

‘Mag mijn aapvriend komen?’, vroeg hij voor de zoveelste keer aan haar tafel.

Als een generaal hield ze voet bij stuk: ‘Eerder een tank dan die zotte aap onder mijn dak.’

Haar mans wapenkast koesterde ze als een ander zijn zilverkast. Een etalagepop stond gekleed in haar mans uniform vol met medailles, waarvan sommige niet verdiend maar gekocht waren, ten pronk in de woonkamer.

‘Dit is je dappere grootvader’, had ze haar kleinzoon er al als peuter op gewezen.

‘Niettes? Het is een rare pop!’, had hij gebrabbeld, terwijl hij een medaille eraf had getrokken.

‘Stouterd!’, had ze geroepen. ‘Die heeft je opa ooit voor zijn heldenmoed opgespeld gekregen.’

‘Had die dan een hond gered?’, had de kleine met een onschuldig stemmetje gevraagd.

‘Een hond? Een heel land! Kleine blindganger’, had ze verontwaardigd uitgeroepen.

Verspreid door haar hele huis stonden foto’s van haar geliefden met hun lievelingswapen. Alleen de foto van haar kleinzoon lag achter een stapel legertijdschriften, omdat hij daar als tienjarige slechts met een pistool achter de rug opstond.

Tijdens haar uitleg over de werking van het wapen had hij een kogel in haar plafond afgevuurd. ‘Malloot!’ had ze geroepen en was hem achterna gerend tot in de wc, waarin hij het wapen had gedumpt.

‘Prutser, zo zal je nooit een gevecht winnen’, had lieve oma gescholden.

Zelf maakte ik haar elke week mee, zolang ik deel uitmaakte van Allewindes gezin. Gelijk een generaal paradeerde ze binnen om haar dochter te instrueren over Jimmy’s opvoeding, liefst op militaire leest.

‘Hij moet leren dat een soldaat ontbering wacht. Hij zal de familietraditie in ere moeten houden.’

‘Wie weet kiest hij niet voor een militaire loopbaan?’, wierp haar dochter tegen.

‘Hij heeft geen keuze. Hij is geboren om een uniform te dragen, om zo onze familietraditie hoog te houden. Dat moet je dat joch inpeperen.’

‘Hij heeft niets met militair speelgoed, moeder’, riep ze bij elk van haar cadeaus. ‘Geef hem liever een dierknuffel, daar houdt hij van.’

‘Hij heeft toch een aap’, zei ze onvermurwbaar. ‘Kleed die als een soldaat, dat zal hem stimuleren.’

Gelukkig stak Allewinde daar een stokje voor. Ze kon het niet

nalaten hem te kwetsen door mij nog niet als mensenkind te zien. ‘Is dat alles wat je met je universitaire studies hebt bereikt?’

Als ze in een goede bui was, merkte ze wel eens op dat ik een leuke levende mascotte voor het leger zou zijn. ‘Als die maar niet bijt.’

Ik kon het dan niet nalaten mijn tandafdrukken in haar leren tas te zetten, waarop ze moord en brand begon te gillen.

‘Waarom zetten jullie dat gekke beest niet voor het vuurpeloton?’

Haar dochter schetterde terug: ‘Vraag dat maar aan mijn studiediebol.’

Haar schoonzoon, die ze een doorgeslagen studieboek noemde, herinnerde ze er regelmatig aan niet in het leger gediend te hebben. Het is een gebrek in je opvoeding.

‘Neem een voorbeeld aan mijn zoon met zijn glansrijke carrière in het leger.’

Hij ligt wel sinds kort op het kerkhof, dacht hij.

‘Mijn soldatenzoon is een held’, pochte ze.

Wel gesneuveld, hield hij voor zich. Ze hield nog steeds de schijn op dat hij op oorlogsmissie was.

Verbloemde haar wapengekletter niet haar pijn?

‘Ik dien het leger als wetenschapper’, zei Allewinde met een lichte blos op zijn anders altijd bleke wangen, om haar de pas af te snijden.

‘Daarvan word je nog geen kerel, zoals een militair’, haalde ze uit.

‘Uw dochter loopt tenminste niet de kans als oorlogsweduwe te eindigen’, diende hij haar van repliek.

Even flitste de pijn van al het gemis door haar gelaat, waarna ze snel haar lijst van frustraties begon af te lopen.

‘Waarom stuur je die aap niet terug naar het oerwoud?’

‘Dat is mijn zaak’, maakte Allewinde haar duidelijk.

‘En die van mijn dochter. Zie je niet in dat deze loopgravenoorlog moet eindigen.’

‘Op het moment is de situatie onder controle. Niet waar, schat?’
Die knikte vanachter het aanrecht.

Slappe dweil, zag je haar moeder denken, terwijl ze haar tas pakte.

‘Probeer ik jouw bondgenoot te zijn, laat je me zakken,’ verweet ze haar dochter bij het afscheid aan de voordeur.

‘Je moeder had het weer flink op haar heupen,’ klaagde Allewinde bij haar terugkeer in de kamer. ‘Ze zou ons met rust moeten laten. Ze ondermijnt ons huwelijk, meer dan Sindai.’

Zijn vrouw trok zich stilletjes terug in de frontlinie van de keuken. Hoe verknipt voelde ze zich wel niet, hoe ze uit haar ouders opvoeding tevoorschijn gekomen was. Haar moeder, schatrijk door haar vaders erfenis aan geld, maar zonder ook maar één aandeel in zijn wapenfabrieken. Die waren voor haar broer.

Na de sombere begrafenis van haar vader had ze haar broer de oorlog verklaard. Voor het uitoefenen van druk op de wapenaankopen van het leger had ze uit de hoogste militaire kringen een man getrouwd. Door die vinger in de pap lukte het haar haar broer op zijn knieën te krijgen.

‘Ik trek aan de touwtjes!’, had ze hem ingewreven.

Hoe had haar vader zaliger zich zo kunnen vergissen in zijn overtuiging, dat een vrouw slechts op het thuisfront haar mantetje stond.

Ondanks alle strakke orde en regelmaat was Allewindes gezin op emotioneel vlak een huishouden van Jan Steen. Met normale liefde en aandacht probeerde Allewinde tussen zijn drukke werkzaamheden door een vertrouwensband met mij op te bouwen. Door het ontbreken van een spraakcentrum bij mij leerde hij me de dovengebarentaal aan. Ik leerde zelfs lezen, waardoor de wereld zich voor mij steeds verder begon te openen, tot op

een zekere dag mijn eigen geestelijke bloembladen zich openvouwden. Nooit vergeet ik dat moment voor de spiegel, waarbij ik gebaarde ‘ik aap’.

Die wonderlijke bewustzijnsinhoud liet mij pijn lijden aan de brandnetels van “wie ben ik?” en “wat ben ik”. Waar mijn zijn in aap-zijn rust gekend had, werd ik nu verscheurd door tegenstrijdige gevoelens. Het weten en niet weten van het bestaan.

Ook Allewinde vielen deze snelle veranderingen op en hij besloot, mede ingegeven doordat zijn huwelijk op de klippen dreigde te lopen, mij uit zijn gezin weg te halen. Zijn vrouw belde in feeststemming haar moeder, terwijl Jimmy uit woede de planten uit de bloempotten trok en naar haar smeed.

‘Heb je nu je zin.’

‘Zie je wel, moeder,’ huilde ze, ‘dat ik gelijk had. Jimmi gedraagt zich als een halve aap.’

